

ZŠ JOSEFA RESSLA PARDUBICE

Registrační číslo projektu: CZ.1.07/1.4.00/21.2939

Název projektu: Investice do vzdělání - příslib do budoucnosti

Číslo přílohy: VY_12_INOVACE_ČjL 5/7 Mt

Autor	Mgr. Radek Machatý
Datum vytvoření/ověření vzdělávacího materiálu	27. 1. 2013/ 28. 1. 2013
Ročník	5. ročník
Vzdělávací oblast/vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Tematický okruh/téma	Práce s odborným textem – výpisky, orientace
Metodický list/anotace	Žák se učí pracovat s odborným textem, orientovat v údajích, přehledně si údaje odlišovat a vypisovat, opakuje gramatické jevy v textu, seznamuje se s historií lyžování a jeho současností, porovnává scénář filmu (film) a původní text v knize.

Krakonoš a lyžníci (7. kapitola)

Prudkým stoupáním se cesta zbavila posledních stromů a teď už ji lemovala jen kleč.

Učitel právě dopověděl praktikantovi tu novou povídačku o obru s křídly na nohou. Když se otočil, aby se přesvědčil o účinku svých slov, uviděl přítele roztaženého na břiše, s dřevy podivně zkříženými pod stehny.

„Kloužou i dozadu, potvůrky,“ smál se praktikant a marně se snažil na úzké cestě znovu postavit. Vždycky mu to ujelo, vždycky se mu něco zapletlo, a tak nakonec zůstal v smíchu ležet.

„Srovnat to chce, srovnat ve svahu,“ napadlo učitele. „Špičkami pěkně stranou do kleče, ne rovnou vzhůru. To pod vámi neujedou.“

Praktikant se překulil na záda a srovnal fošny kolmo ke svahu. Pak se zkusil opatrně postavit, a když neupadl, začal stoupat, natočen k cestě tentokrát bokem. Šlo to skvěle. Učitel ho napodobil a liboval si, oč lépe se jim jde i rozpráví. I pohledem do kraje bylo možno se pokochat v této bezpečné chůzi.

„Ovládneme je!“ radovali se. „Každý den nás poslouchají o trochu víc!“

To už byli na hřebeni.

„A teď pěkně napříč k lesu, tam obrátit, a znova,“ zavelel učitel a už se odstrkoval. Projel šikmo svahem až na konec louky.

Zabrzdl holí a chtěl se otočit k další jízdě, když tu se kolem rozkývala kleč a jezdec byl obklopen bdělou c.k. finanční stráží. Jeden z financů mával výš, ke strážní budce, a volal:

„Máme ho. A jsou dva!!“

Ukazoval vzhůru na hřeben, kde se praktikant chystal k jízdě dolů, a hned zase mával k strážní budce, odkud dobíhal sám vrchní financ. Když poznal učitele, zostra vyjel na své podřízené:

„Co je to za nesmysl?! – Račte odpustit, pane učiteli.“

Lehce se uklonil a tu mu padl zrak na nohy zadržného!

„Co to? Co to máte za sokle, pane učiteli?“

„Majetek hraběte Harracha, pomůcku v práci lesních dělníků, norské ski,“ řekl učitel hrdě.

„Ale ... vy nejste hraběcí lesník, vy jste učitel, pane učiteli,“ namítl vrchní.

„A co má být?“ usmál se učitel té bezelstné nejasnosti.

„Že pašerák dělá svými dřevy zrovna, ale zrovna takové stopy. Jak nám dokážete, že to nejste vy?“

Financi uznale zahučeli, tak znamenitý se jim zdál tah jejich nadřízeného. Učitele spíš pobavil:

„Jakže? Mám dokázat, co nejsem? to nevyžadují ani c.k. soudy, vážení pánové. A pak, každý můj žáček dobře ví, že co není, může být! Z toho vyplývá, že důkaz, že nejsem, koho hledáte, vlastně důkazem ani není!“

Učitel s rozkoší pozoroval tváře, které během jeho proslovu dostávaly výraz čím dál tím tupější. To už shora sjížděl praktikant. Neobratně, ale bez pádu zastavil u hluboké závěje na kraji louky a zavolal vesele:

„Copak copak, pánové, dneska se nehlídá? Nahoře ani noha! Mohl jsem propašovat celé Slezsko a nikdo by nevěděl!“

Gestem vyhnal vrchní celou hlídku vzhůru. Sám se sklonil k podivným dřevům.

„Je to snadné pohybovat se na tom...ski?“

„Hračka a zábava,“ řekl učitel a mrkl na praktikanta.

„A z kopce dolů?“

„Kolosální radost!“

„Mohou pánové předvést?“

„Ale samozřejmě,“ zavolal učitel. „To jste mě tu nemusel půl hodiny držet!“

Obrátil špičky dřev k louce, opatrně je srovnal, až směřovaly jen maličko ze svahu, odstrčil se a jel. Přibrzdřoval holí, která za ním zdvihala sněhový prach. Praktikant najel svou stopu trochu níže. I on se velmi snažil, aby před prvním publikem neudělal svým ski ostudu. A publikum zíralo a šeptalo si pod hrozivými kníry:

„Ja...wirklich, wunderbar, opravdu, báječné...“

Až dole pod lesem se učitel zastavil: krkolonná stezka mezi stromy k další jízdě nelákala.

Počkal na svého přítele, a když zjistil, že už jsou z dohledu c.k. finanční strážce, dřeva radši sundal. Obuli je zase až na mírné cestě k hutí. Její okénka rudě svítila do šera.

Tam uvnitř se právě ze skla rodila podoba toho, který klukům Pelčovákům tak zamotal hlavu. Bradatá tvář pod širokým kloboukem, statná postava zahalená pláštěm a sukovice v ruce. Pán hor, jako ho dokáží vyčarovat z různobarevné lávy. Jako by tím znovu a znovu děkovali Krakonošovi, že je, jak praví legenda, naučil dělat sklo z křemene, který roztavil ve svém klobouku, a tak jim obstaral tady v horách živobyetí. Tvrdé, ale krásné.

Jeník se díval do právě zrozené tváře, hladké a nepřístupné, jak může být jen ztuhlé sklo, a říkal velmi důrazně:

„Krakonoši, dej nám druhý dřeva.“

„Dej, dej,“ hučel vedle něj Matěj. „Budeme hodný a nic víc už nikdy nechceme!“

„A odnášet bude kdo? Kluci?“

Skelmistrův hlas vrátil bratry na zem. Jeník začal skládat sklínky do nůše a Matěj, který chtěl mít všechno jasné a jisté, ještě zaskočil k figurce:

„Spíš trochu kratší, Krakonoši, pro mě!“

V síni pak rovnali zboží z nůše do hrnce a mysleli přitom oba na totéž.

„Dá nám je. Určitě nám je dá.“ šeptal Matěj, jako by přemlouval sám sebe. Jeník se zamyšleně zadíval okénkem ven, k cestě od lesa. Snivý výraz se mu okamžitě změnil v postrašený. Na cestě se totiž zjevil učitel s praktikantem. Je šero a sněhové břehy je zakrývají až k pasu, a tak kluci nemohou vidět, na čem že se to blíží. A pak, oba bratři mají teď před očima jen své provinění.

Lhali. Vždyť Franckově Bětušce se ještě nic nenarodilo a teď to určitě praskne.

„Krakonoši, udělej něco!“ vyběhl Matěj honem k figurce do dílny a zašmidlal před ní rukama. Pak už na sebe začali házet všechno oblečení. Pryč, jenom pryč, ať při té hanbě a ostudě nejsou...

Venku se zatím učitel rozloučil s praktikantem, opřel své ski vedle dveří a už bral za kliku, když kolem něj do hutě prolétl Pelčovic Josífek, udýchaný, oči navrch hlavy, s přeskakujícím hlasem: „Franc-ku, Franckúúú!!“

učitel vešel za ním. Praktikant řídil ski svažitou cestou do údolí.

„Franckúúú! Franckúúú!“ Josífek halekal síní, kudy se právě plížili Jenda s Matějem. „Je to holka, narodila se holka!!!“ Josífek už byl u bratra v dílně a udýchaně sděloval:

„Vzkazuje máma, že je zdravá. A Bětuška taky.“

Francek zdvihl maličkého do výše. Jenda s Matějem do sebe žďuchli. Hele, jsme strejdové!“ A honem se obrátili a běželi zpátky do dílny. „Teď už doopravdy! Strejdové! Strejdové!“ neslo se hutí.

„Máma říká, že je jako kytka,“ povídal tam Josífek novopečenému otci, „ale mně se nezdá...bez vlasů, fialová...pěkná kytka...“

Francek se smál a objímal už všechny tři bratry. Kolem se shlukli skláři a připíjeli holčičce i rodičům.

„Smím taky gratulovat?“ pokročil do dílny pan učitel.

„Co jsme říkali? Holka! Amálka!“ pohotově vyhrkl Matěj.

„Štěstí že výběr je jen dvojí,“ neodpustil si učitel. Pak zvedl sklenici s pivem, která se mu náhle octla v ruce. Kluci se dooblékli, už beze spěchu. Matěj se ještě honem sklonil nad Krakonošem.

„Děkujeme za záchranu,“ dýchl na figurku. A venku zůstali jako očarováni: o stěnu hned vedle dveří se opírala dvě krásná dřeva se žlutoučkými řemeny.

„Vyslyšel nás,“ vzdychl Jeník.

„Dnes už podruhé,“ konstatoval věčně Matěj.

Jeník se do fošen hned uvázal. Matěj se ho chytil ze zadu, stoupl si na patky a už se jede. Na ujeté cestě brzy nabrali rychlost... „Krakonošíííííí!“ zní horami jejich nadšené dvojhlasé poděkování. Jen těžko se přinutí odbočit a začít stoupat pěšinou k domovu. Nedlouho potom šel Francek pana učitele vyprovodit do síně.

„Tak ať vám Amálka pěkně roste a má tak dobrou hlavu jako vaši kluci,“ popřál učitel a otevřel dveře do mrazu.

Zarazil se.

„Měl jsem tu... dřeva.“ Prohlédl stěny po obou stranách dveří, ale nikde nic.

„Myslel jsem, že otop vám dávají k služnému, pane učiteli.“

„Tohle jsou ale dřeva zázračná – ne k topení,“ usmál se učitel. „No, asi je vzal pan praktikant na lesní správu.“ Vyročil cestou ke vsi. Francek se za ním díval, zhluboka dýchal ten ostrý vzduch a zažíval krásu a velebnost podvečerního horského kraje, do kterého právě přibyl další člověk.

„Zázračný dřeva,“ vzdychl si, když zavíral dveře, aby se vrátil k pekelné výhni a dřině.

Starší mistr, který povzdech zaslechl, se napřímil, aby trochu protáhl unavená ramena.

„Zázrak je jen jeden: že jsme tu v horách s kupou haverlantů dopasavád nepochcípali hlady. Jen počkej, až ti začnou přibývat...“

(Ukázka z knihy Jany Knitlové *Krakonoš a lyžníci*)

1. Zjistí význam slov:

Příběh se odehrává před více než sto lety a proto obsahuje slova, která dnes moc nepoužíváme. Najdi významy následujících slov z různých zdrojů.

c.k. finanční policie (financové) -

hut' –

sokle –

nůše –

2. Historie lyžování nejen na českém území:

a) Doplň vynechané gramatické jevy.

b) Barevně si podtrhni důležité údaje nebo použij znaménka I.N.S.E.R.T.

c) Připrav si referát o historii lyžování v Čechách. Pokud nebudou informace dostačující, musíš si další vyhledat v jiných zdrojích (v knihách, encyklopediích nebo na internetu).

Vznik l__ží je přip__sován snaze o zvětšení ploch__ chodidla, aby se člověk nebořil do hlubokého sněhu. Podobnou funkci měl__ i sněžnice, které se také používají dodnes, ale ty neumožňují klouzavý pohyb.

Lyže byly nalezeny v archeologických v__kopávkách a na kresbách z jeskyní. Některé zdroje uvádějí, že první l__že vznikl__ již asi 10 000 let před naším letopočtem – na konci starší doby kamenné – protože došlo k ochlazení podneb___. První písemné zmínky o lyžích se objevují v roce 444 před n. l. Další důkazy pocházejí v__tšinou z Asie.

Rozeznáváme tři druhy nalezených l__ží. L__že jižního typu jsou stejně dlouhé, krátké a hladké. L__že arktického typu mají vzadu i vpředu špičatý tvar,

skluznice se zvířecí kůží (dnes tzv. tulení pásky používají např. skialpinisté). Lyže severského typu jsou rozdílné – levá je delší užší, pravá kratší a širší.

V pr__běhu 20. století došlo ke změně funkce. Lyže se stále více začaly stávat spíše sportovní a oddychovou záležitostí. Změnily svůj tvar a přizpůsobily se mnoha sportům a

využití. Běžecské lyže – běžky, sjezdové – sjezdovky, skokanské – skočky, kolečkové, akrobatické, pro jízdu v bouřích... a další.

V Čechách se první lyžařský klub objevil v roce 1887 v Praze, kdy do Čech dorazily první lyže z Norska. To je považováno za kolébku lyžování a Norové jej berou jako národní sport. V Oslu je velké muzeum lyžování. Hlavním organizátorem lyžařských aktivit v Čechách byl Josef Rössler - Ořovský. Později se centrum lyžování přesunulo především do Krkonoš, protože osvětlený hrabě Harrach nechal ski dovézt roku 1892 pro své lesníky. V následujících letech – především v roce 1893 vzniklo nejen v Čechách a na Moravě – mnoho lyžařských spolků.

První české lyže byly vyrobeny kolářem Františkem Soukupem v Horní Branné v Podkrkonoší. Byly složeny z rákosu a dvou řemenů (vázání) a dlouhých dřevěných ohoblovaných prken. V rukách měl lyžník dvě vysoké tyče (jednu nebo dvě), kterými se brzdilo tak, že si je lyžař strčil mezi nohy a tlakem dolů brzdil. Lyže byly těžké a do svahů se

nosily na zádech. Neexistovaly žádné vleky ani sjezdovky. Sjížděly se ryze přírodní stráně a terény. Manévrování na těchto lyžích bylo velmi obtížné, ve velkých rychlostech nebezpečné. Lyžaře nechránily žádné, dnes již běžné, zabezpečovací doplňky – vypínací vázání či helmy.

Závody na lyžích u nás začal roku

1893 v Jilemnici, kde dnes v zámeckém muzeu najdeme stálou expozici lyží.

Dnes patří lyžování mezi nejoblíbenější sporty a reprezentanti naší země dosahují v mnoha disciplínách světové úroveň.

3. Porovnání filmové předlohy a jejího filmového zpracování:

Až si společně přečtete ukázkou, podívejte se na film Krkonoš a lyžníci, natočený v roce 1980 na základě této filmové předlohy. Porovnejte, co si režisérka filmu, paní Věra Šimková – Plívová a filmářský štáb, upravili oproti původní předloze. Na následující řádky si můžete v bodech napsat, co bylo jinak. Potom diskutujte o tom, co se vám zdá lepší variantou. Zda filmová nebo knižní.

4. Osmisměrka:

Lyžování patří k nejpoblárnějším sportům. V dnešní době se provozuje jak tradiční zimní lyžování, tak i letní lyžování na kolečkových lyžích. Běžci na lyžích mají lyže s kolečky, sjezdaři používají k travnímu lyžování speciální lyže, na nichž jsou pohyblivé pásy podobné pásům tanků. Existuje však ještě jeden druh lyžování, který získává na popularitě především v místech, kde bychom lyžování a lyžaře těžko předpokládali. Tento sport ti odtajní následující

Slova k vyškrtání:

ALDA, ATEST, BANČAR,
ČETA, ELSA, EVKA,
CHÍSA, INKA, IŠKA,
KABÁT, KAŠE,
KAVKAZ, KLÍČIT,
KNAP, KNÍR, NADÁLE,
NÍŽE, ORLE, PÁNI,
PATRA, PIHA, RACI,
ROJE, SHNÍT, STAR,
ŠÍNA, TANK, VEKA,
ZÁDRH, ZLUČ

K čemu se používá **veka**?

Kde mají muži **knír**?

Který hmyz vytváří **roje**?

Co je to **tank**?

Použitá literatura a obrazový materiál:

Knitlová Jana: Krakonoš a lyžníci, Albatros, Praha 1989

LEHMANN Mike [online]. Cs.wikipedie.org [online]. 2005_02_06 [cit. 2013_01_27].

Dostupné pod licencí Creative Commons na www:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Carving_3732.jpg

Cs.wikipedia.org [online]. neuvedeno [cit. 2013_01_27]. Obrázek dostupný jako volné dílo na www: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Jan.hrabia.Harrach.1828-1909.jpg>

Xfucj03 [online]. Cs.wikipedia.org [online]. 2006_11_29 [cit. 2013_01_27]. Obrázek dostupný jako volné dílo na www: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Jaopava.jpg>

Krakonoš a lyžníci – metodika a řešení:

1. Zjistí význam slov:

c.k. finanční policie strážila hranice, aby se nepašovalo zboží ze státu do státu

hut' je manufaktura ke zpracování skla (v tomto případě)

sokle jsou dřevěné podstavce skříní

nůše byla proutěná nádoba na záda pro přenos věcí (předchůdce batohu)

2. Historie a vývoj lyžování nejen na českém území:

Vznik lyží je připisován snaze o zvětšení plochy chodidla, aby se člověk nebořil do hlubokého sněhu. Podobnou funkci měly i sněžnice, které se také používají dodnes, ale ty neumožňují klouzavý pohyb.

Lyže byly nalezeny v archeologických vykopávkách a na kresbách z jeskyní. Některé zdroje uvádějí, že první lyže vznikly již asi 10 000 let před naším letopočtem – na konci starší doby kamenné – protože došlo k ochlazení podnebí. První písemné zmínky o lyžích se objevují v roce 444 před n. l. Další důkazy pocházejí většinou z Asie.

Rozeznáváme tři druhy nalezených lyží. Lyže jižního typu jsou stejně dlouhé, krátké a hladké. Lyže arktického typu mají vzadu i vpředu špičatý tvar, skluznice se zvířecí kůží (dnes tzv. tulení pásy používají např. skialpinisté). Lyže severského typu jsou rozdílné – levá je delší užší, pravá kratší a širší.

V průběhu 20. století došlo ke změně funkce. Lyže se stále více začaly stávat spíše sportovní a oddechovou záležitostí. Změnily svůj tvar a přizpůsobily se mnoha sportům a využitím. Běžecské lyže – běžky, sjezdové – sjezdovky, skokanské – skočky, kolečkové, akrobatické, pro jízdu v bouřích... a další.

V Čechách se první lyžařský klub objevil v roce 1887 v Praze, kdy do Čech dorazily první lyže z Norska. To je považováno za kolébku lyžování a Norové jej berou jako národní sport. V Oslu je velké muzeum lyžování. Hlavním organizátorem lyžařských aktivit v Čechách byl Josef Rössler - Ořovský. Později se centrum lyžování přesunulo především do Krkonoš, protože osvícený hrabě Harrach nechal ski dovézt roku 1892 pro své lesníky. V následujících letech – především v roce 1893 vzniklo nejen v Čechách a na Moravě – mnoho lyžařských spolků.

První české lyže byly vyrobeny kolářem Františkem Soukupem v Horní Branné v Podkrkonoší. Byly složeny z rákosu a dvou řemenů (vázání) a dlouhých dřevěných ohoblovaných prken. V rukách měl lyžník dvě vysoké tyče (jednu nebo dvě), kterými se brzdilo tak, že si je lyžař strčil mezi nohy a tlakem dolů brzdil. Lyže byly těžké a do svahů se nosily na zádech. Neexistovaly žádné vleky ani sjezdovky. Sjížděly se ryze přírodní stráně a terény. Manévrování na těchto lyžích bylo velmi obtížné, ve velkých rychlostech nebezpečné. Lyžaře nechránily žádné, dnes již běžné, zabezpečovací doplňky – vypínací vázání či helmy. Závody na lyžích u nás začaly roku 1893 v Jilemnicích, kde dnes v zámeckém muzeu najdeme stálou expozici lyží.

Dnes patří lyžování mezi nejoblíbenější sporty a reprezentanti naší země dosahují v mnoha disciplínách světové úrovně.

3. Porovnání filmové předlohy a jejího filmového zpracování:

Po společném přečtení ukázky si pustíme společně filmovou ukázkou. Děj sedmé kapitoly je zachycen ve filmu od 28 do 36 minuty. Následuje zápis odlišností (jedná se spíše o drobné zásahy) a diskuse, které zpracování žáci považují za lepší.

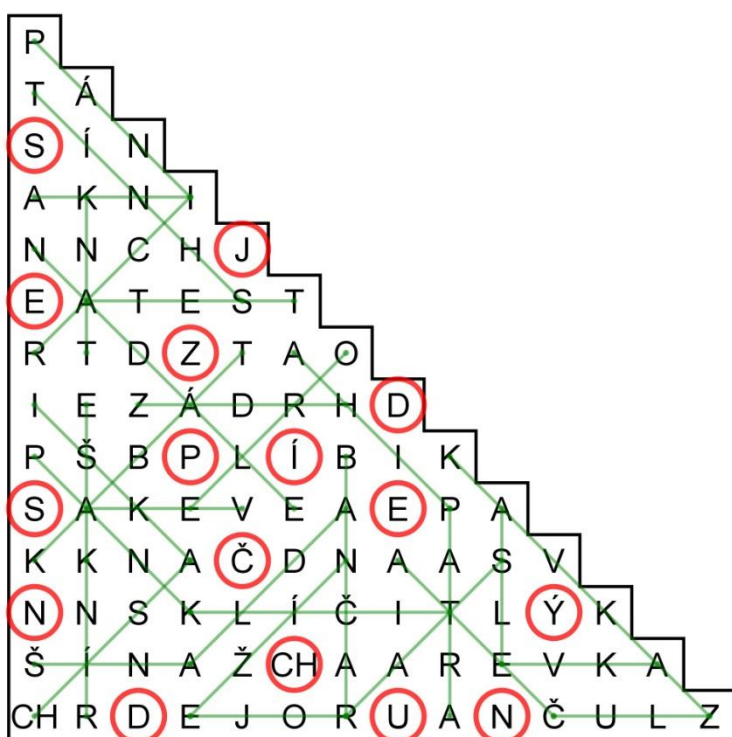
Na závěr lze ukázkou shlédnout ještě jednou.

V textu si děti mohou daná místa barevně vyznačit (např. zvýrazňovačem).

Film je k dostání v běžné distribuci. Pravidelně bývá nasazován do vánočního televizního programu.

4. Osmisměrka:

tajenka – sjezd písečných dun

veka – potravina

knír – pod nosem

roje – včely

tank – bojové vozidlo nebo nádrž na tekutiny